

Tuna'nın Kuzeyinde İktidar Kavgası: Matei Basarab'ın Eflak'ta Giriştiği Mücadeleler (1632-1654)**

Yusuf Heper*

Abstract:

Power Struggle in the North of the Danube: Matei Basarab's Conflicts in the Wallachia (1632-1654)

The assassination of the Wallachian Voivode Michael the Brave turned the political balances in Wallachia in favour of the Ottoman Empire. However, intervention of the Habsburgs to Wallachian government through Radu Şerban changed the balance of power in the region. Matei Basarab came to power after the pro-Greek voivodes with the support of Transylvanian Prince I. Gheorghe Rákóczy and Abaza Mehmed Pasha. In this respect, he acted together with Transylvanian Principality in foreign policy, and he did not hesitate to form an alliance against Ottoman Empire. On the other hand, he had to struggle with Vasile Lupu who acted with his passion for voivodeship. During this period, Wallachian area witnessed many struggles between Matei Basarab and Vasile Lupu. As a matter of fact, when Vasile Lupu was planning to organize an expedition on Wallachia, appeared a group of boyars led by Gheorghe Ştefan in Moldavia, turned all his plans upside down. Vasile Lupu's rivals taking advantage of this, they sent G. Ştefan to Moldavia and made him as a voivode. However, Vasile Lupu helps of his son in law, Timus, he distracted the rebels away. Finally, his attack against Matei Basarab whom he held responsible all this, prepared his end in Moldavia.

Key words: Balkan, Transilyvania, Moldavia, Vasile Lupu, Gheorghe Rákóczy, Abaza Mehmed Pasha.

---

* Ph.D., ORCID ID: 0000-0002-6044-0126; e-mail: yusufheper64@hotmail.com.

** I would like to thank Dr. Adrian Tertecel from the South East European Studies (Bucharest) and Rodica Opris from the Library of Oradea who contributed to this article by providing some important sources.

Giriş

XVII. yüzyılın hemen başlarında Leh Hatman Zamoyski, Telejan yakınlarında bulunan Bucov'da (Ploieşti yakınlarında¹) Voyvoda Mihail'i mağlubiyete uğratmanın verdiği cesaretle, Eflak boyarlarına danışmadan Simion'u voyvodalığa getirmesi, Lehistan'ın Boğdan'dan sonra Eflak üzerinde de söz sahibi olmasının yolunu açan bir gelişme oldu. Üstelik Elçi Andrei Rembovski aracılığı ile İstanbul'a haber yollayan Zamoyski, bu konuda İstanbul'un desteğini dahi aldı. Simion'un Osmanlı'ya yaptığı hizmetler göz önüne alınarak, Eflak voyvodalığının kendisine verilmesinde bir beis görülmedi². Zira Eflak boyarlarının rızası olmadan, Lehistan ve Boğdan iş birliği ile başa getirilen Simion'un voyvoda olması hiç de hoş karşılanmadı. Onun yönetime gelmesinden kısa bir süre sonra, Eflak'ın tüm bölgelerinde iktidara karşı sesler yükselmeye başladı³. Bu noktada Ion Tarnowski'nin Hatman Zamoyski'ye gönderdiği mesaj, Eflaklı boyarlar ile Simion arasındaki anlaşmazlıklara dikkat çekmekteydi. Bu anlaşmazlıkların temelinde, Simion'un Eflak ile bir kan bağı bulunmaması (Boğdan menşeli bir soylu olması) ve yönetimde Boğdanlı boyarlara söz hakkı tanınması yatmaktaydı. Eflak'ta Simion'un güçlenmesinden rahatsız olan boyarlar, 1601 yazında onu yönetimden uzaklaştırdığı gibi Lehistan'ın Eflak ile iş birliğinin önünü kestiler⁴.

Simion'a karşı gelen bu grupların başında Radu Şerban bulunmaktaydı. O, Mihail döneminde Osmanlı karşıtı boyar grubunu temsil eden zümre içerisinde yer almış ve Mihail'e olan sadakatinden dolayı "*Paharnic*" sıfatıyla Eflak'ta hayli güç elde etmişti. Mihail'in ayrılmasından sonra Radu Şerban, Buzeştili Kardeşler ile birlikte Eflak'ta kalmaya devam etti ancak burada Lehistan desteği ile oluşturulan Simion'un ittifakına da katılmadı. Bunun sağladığı avantajla Radu Şerban, Voyvoda Simion'a karşı Buzeştili Kardeşlerin oluşturduğu askerî

¹ Voyvoda Mihail'in Eflak topraklarını korumak adına Leh Hatmanı Zamoyski ve taht adayı Simion ile giriştiği mücadelelerin yapıldığı yerdir. Mihail'in öncü kuvvetleri 12 Ekim 1600'de "*Năeni*" ve 14 Ekim'de "*Ceptura*"da Leh ordularının ilerlemesini durduramadı. Bunun neticesinde bu savaştan mağlup ayrılan Mihail, Eflak'tan Avusturya'ya kaçmak durumunda kaldı. Bk. Constantin Giurescu, *Istoria Românilor (Partea a Doua dela Mircea Cel Bătrân și Alexandru Cel Bun până la Mihai Viteazul)*, cilt II (Partea Întâi), (Bükreş: Fundație Pentru Literatură și Artă Regele Carol II, 1943), 291.

² Th. Holban, "Contribuții la Istoria Domniei Muntenestești a Lui Simion Movilă", *Revista Istorică*, Nr. 4-6, Anul al XXIII-lea April-Lunie (1937), 148.

³ Holban, "Contribuții la Istoria Domniei Muntenestești", 148.

⁴ Florin Constantiniu, "De la Mihai Viteazul la Fanarioți: Observații Asupra Politicii Externe Românești", *Studii și Materiale de Istorie Medie*, VIII, (1975), 113.

gruplara vekâleten kumandanlık etti. Şerban, Eflak'ta Simion'a karşı oluşan memnuniyetsizliği iyi değerlendirerek onu Boğdan'a kardeşinin yanına çekilmeye mecbur bıraktı⁵. Bir müddet sonra Simion voyvoda, Boğdan ve Tatar kuvvetlerinin desteği ile Eflak'ta iktidarı ele alsada Radu Şerban boyarların desteği ve askerî yeteneklerinin⁶ de avantajı ile 1602 yılında Eflak'ta yeniden voyvodalığını ilan etti⁷. Eflak'ta Radu Şerban'ın yeniden yönetimi ele alması (1602-1611), buradaki dengelerin Habsburglar lehine geliştiğinin göstergesiydi. Habsburg adayı olan Radu Şerban, bir müddet İstanbul tarafından onay alamamış, daha sonra Eflak'ta gelişen şartlar İstanbul'un fikir değiştirmesine sebep olmuştur. Neticede Radu Şerban artık padişah tarafından onaylanan bir voyvoda haline geldi⁸. Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen Radu Şerban'ın Eflak'taki iktidarı uzun süreli olmadı. Çünkü Erdel voyvodalığındaki politik değişimler onun Eflak'taki geleceğini yakından etkiledi. Erdel Prensi Gabriel Bathory'nin Rumen voyvodalarını birleştirme hayaline kapılması ve Radu Şerban'ı kendisine rakip olarak görmesi onun sonunu hazırladı⁹.

Habsburgların adayı olan Radu Şerban'ın 1611 yılı başlarında Eflak'tan ayrılması, buradaki güç terazisini yeniden Osmanlı lehine değiştirdi. Onun gidişiyle doğan otorite boşluğu, Osmanlıların bu bölgede güvendiği bir isim olan Mihnea Turcitul'un oğlu Radu Mihnea ile dolduruldu. Bu amaçla Eflak'a giden Ömer Paşa, Radu Mihnea'yı voyvoda olarak yönetime getirdi¹⁰. Radu Mihnea, Eflak'taki iktidarı boyunca Radu Şerban'ın Eflak'ta yeniden voyvoda olmasına mâni olmaya çalıştı. Nitekim 1616 yılında Boğdan'daki siyasi kargaşalar, Radu

⁵ Constantin Rezachevici, "Viața Politică în Primele Trei Decenii Ale Secolului Al XVII-lea. Epoca lui Radu Şerban, a Moveştilor și a lui Gabriel Bethlen", *Istoria Românilor*, cilt V, (Coordonator: Virgil Căndea), (Bükreş: Editura Enciclopedică, 2003), 36.

⁶ Tarihi kaynaklar, Radu Şerban'ın Eflak'ta voyvoda oluşunu onun askerî bakımdan yetenekli olmasına bağlamaktadır. Bu hususta Basta'nın sekreteri olan Ciro Spontoni, onu "deneyimli bir asker" ve "savaşçı bir prens" olarak tanımlamaktadır. Braşovlu Mihail Weiss ise, "askerî işlerde oldukça becerikli" bir lider olarak tasvir etmektedir. Bk. *Istoria Militară A Poporului Român, Epoca De Glorie A Oastei Celei Mari. A Doua Jumătate A Secolului Al XIV-lea-Prima Jumătate A Secolului Al XVI-lea*, (Autorii volumului: Gheorghe Cantacuzino, Paul Cernovodeanu, Mihai Maxim vd.), cilt III, (Bükreş: Editura Militară, 1987), 231.

⁷ Veniamin Ciobanu, *Politică și Diplomatie în Secolul Al XVII-lea, Țările Române În Raporturile Polono-Ottomano-Habsburgice (1601-1634)*, (Bükreş: Editura Academiei Române, 1994), 31-32.

⁸ Ciobanu, "Politică și Diplomatie", 38, 43; Constantin Rezachevici, "Domeniul Boieresc al lui Radu Şerban", *Studii Revistă de Istorie*, no. 3, cilt 23, (1970), 483.

⁹ Călin Felezeu, *Principatul Transilvaniei în Epoca Suzeranității Otomane (1541-1688)* (Cluj-Napoca: Bybliotek, 2013), 114.

¹⁰ Ion Ionaşcu, "Date Noi Relative la Radu Vodă Mihnea în Țara Românească", *Studii Revistă de Istorie*, no. 3, yıl 14, (1961), 711.

Mihnea'nın orada görev yapmasını gerektirdi. Eflak'ta doğan otorite boşluğu Osmanlıları yeni adaylar aramaya yöneltti. Bu adaylar arasında Radu Mihnea tarafından merkeze önerilen Gavrilâş, Eflak'taki boyarlar ile sultanın onayını aldığı halde Damat Mehmed Paşa'nın isteği üzerine yerini Alexandru İliâş'a bıraktı¹¹. Nitekim Eflak'ta Matei Basarab'ın voyvoda oluşuna değin geçen süre zarfında bölgede görev yapan voyvodalar Eflak'ta istikrarlı bir yönetim sergileyemediler. Alexandru İliâş (1627-1629), Leon Tomşa (1629-1632) ve Radu İliâş (1632) sadece Osmanlı'ya yüksek meblağda para ödeyerek bu makamı sembolik olarak elde ettiler¹². En nihayetinde Matei Basarab, Silistre Beylerbeyi Abaza Mehmed Paşa ve Erdel Prensi I. Gheorghe Rákóczy'den aldığı destekle birlikte Eflak'ta voyvoda olmayı başardı ve böylece XVII. yüzyılda Eflak'ta en uzun süre voyvodalık yapan bir isim haline geldi. Bu çalışmada, 1632 yılında Eflak voyvodası olan Matei Basarab'ın yönetime geliş sürecinde yaptığı savaşlar, sonrasında Erdel Prensi I. Gheorghe Rákóczy ile geliştirdiği siyaset ve ölümüne değin Eflak'ta yürüttüğü iç ve dış mücadeleler tarihsel kronolojiye uygun olarak ortaya konulacaktır. Matei Basarab dönemine ait Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi'nde çok kısıtlı belgeler yer alırken Rumen literatüründe yer alan bilgiler, bu dönemin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

XVII. Yüzyılın İkinci Çeyreğinde Eflak'ta Yaşanan Güç Mücadeleleri ve Matei Basarab'ın Voyvoda Oluşu

XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Eflak yönetimine gelen Leon Tomşa, hanedandan gelmemesi sebebiyle burada kendisine pek fazla taraftar bulamamıştı. Leon'un voyvodalık makamı için borç para alması ve Eflak yönetiminde Rum kökenli kişilere yer vermesi kendisini zor durumda bıraktığı gibi, onu güçlü bir boyar muhalefeti ile karşı karşıya getirdi¹³. Özellikle Rum kökenli boyar ve tacirlerin Tuna'nın kuzeyine gelerek ülkenin kaynaklarını sömürmede yerel boyarlardan daha etkin davranmaları, Eflak'taki ayaklanmaların temel sebebini oluşturmaktadır. Bu yüzden yerel boyarlar, ülkenin kaynaklarını sömüren bu yabancı unsurları makamlarından uzaklaştırmakla tehdit ettiler. Bu asilerden birisi tıpkı Lupu Mehedințeanu gibi liderliği eline alarak Eflak'ta Rum

---

¹¹ Rezachevici, "Viața Politică în Primele Trei Decenii Ale Secolului Al XVII-lea", 53, 56.

¹² Constantin Rezachevici, "Politica Internă și Externă a Țărilor Române în Primele Trei Decenii ale Secolului al XVII-lea", *Revista de Istorie*, cilt 38, no. 1, (1985), 15.

¹³ Yusuf Heper, *Osmanlı Devleti ve Eflak-Boğdan İlişkileri (1574-1634)*, (Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2020), 283-284.

kökenli yöneticilere karşı isyan hareketini başlattı¹⁴. Eflak'taki isyanların başlamasını sadece Rum kökenli yöneticilerin yönetimde yer almasıyla ilgili bir durum olmadığı Eflaklı müelliflerce dile getirilmektedir. Bu isyanlarla ilgili olarak Eflak tarihçisi Radu Popescu, Leon voyvodanın Eflak'ı zor şartlarda ele aldığından boyarlara yüklenen ağır vergilerin onları fakirleştirdiğini ve durumun kötüye gittiğini gören Oltenyalı boyarların çareyi kaçmak ya da saklanmakta bulduğunu yazar¹⁵. Buna benzer şekilde Kantakuzen de: "*Fakir Eflak halkı üzerine yüklenen onca ağır vergilerin ödenmekte güçlük çekilmesi, Oltenya (Rum. Oltenia) bölgesindeki tüm illeri boşalttı ve herkes kaçabildiği yöne kaçtı*"¹⁶ diyerek bu isyanın çıkış noktasını ekonomik yönden kötü gidişata bağlamaktadır. Bu noktada Eflak'ta görülen isyanlarının sebebinin iki faktöre bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Eflak'taki isyanlarla birlikte Leon voyvoda, boyarları ve askerleri yatıştırmak için bir dizi kanunlar yayımladı. Böylece Eflak'tan kaçan boyarların geri gelmesi ve Leon'a sadakatle hizmet etmesi amaçlanmıştı. Erdel'e sığınan boyarları ikna etmek için gönderilen elçiler Târgu Jiu'ya ulaştıklarında, mülteci boyarları korumakla mükellef olan Barbu Brădescu ve Mihai Coțofeanu ile karşılaştılar. Bu muhafızların arkasında ise Matei Ağa tarafından idare edilen bir ordu yer almaktaydı. Daha çok Hațeg bölgesinden toplanan askerler ile mülteci boyarların oluşturduğu bu küçük çaplı ordu, Vilcanul geçidinden geçerek Oltenya'nın kuzeyine giriş yaptı. Bunu haber alan Leon voyvoda, vakit kaybetmeden Spătar Miho'ya bir birlik tahsis ederek isyancıların üzerine gönderdi. Ancak güçlü olan Matei'nin ordusu Spătar Miho'yu mağlup etti. Eflak'taki durumun ciddiyetini kavrayan Voyvoda Leon ilk olarak eşi ve ailesinin güvenliğini sağlanması için onları Yergöğü Kalesi'ne (Rum. *Giurgiu*) gönderdi. Daha sonra Matei tarafından idare edilen isyancıları karşılamak için Prisăceni'ye geldi ve burada güvendiği boyarlarla bir "*Büyük Danışma Kurul/Sfat Mare*" toplantısı yaptı. Bu mecliste tecrübe sahibi boyarlar, Leon voyvodanın isyancılarla direkt savaşmayı onları Bükreş'te¹⁷

¹⁴ Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, (Bükreş: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988), 11.

¹⁵ Viața și Opera lui Radu Popescu, (publicată de N. Simache ve Tr. Cristescu), *Cronicle Românești*, cilt IV, (1943), 125.

¹⁶ *Letopisețul Cantacuzinesc: Istoria Țării Românești (1290-1690)*, Ediție Critică Întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, (Bükreş: Editura Academiei R.P.R, 1960), 95-96.

¹⁷ 1632 yılı ilkbaharında Eflak başkentini ziyaret eden Paul Strassburg, Voyvoda Leon'un Eflak'ta isyan eden hainlerden sitemle söz ettiğine tanık olurken, voyvodanın isyancıları Bükreş'te mağlup ettiği yeri bizzat gördüğünü ve savaşta ölenler için dikilen anıtın kendisine gösterildiğini yazar. Hatta savaşta kaçıp yeniden Erdel'e sığınan boyarların, Prens I. Gh. Rákóczy'den talep edildiği halde, Rákóczy'in Osmanlı ile arasının bozulacağı

(bugünkü Slobozia Kilisesi'nin olduğu yer) beklemenin daha uygun olacağı yönünde tavsiye verdiler. Bu önerileri dikkate alan Leon voyvoda, 23 Ağustos 1631 tarihinde kendisine bağlı paralı askerlerle Bükreş'te isyancılarla çok sıkı bir savaşa girdi ve savaştan zaferle ayrıldı. Rumen kaynaklarında bu savaşın teferruatı hakkında çok fazla bilgi bulunmazken¹⁸ sadece savaş alanında birçok boyarın hayatını kaybettiği ve çoğu boyarın yine Eflak'tan kaçmayı başardığı yazılıdır¹⁹. Billhassa Rumen iç yazışmalarında bu savaşa dair Voyvoda Leon Tomşa'nun yazdığı şu cümleler dikkat çekicidir: "... Matei Ağa, Erdel'den topladığı orduyla birlikte voyvodalık sevdasıyla bana karşı isyan etti. Hürmetli sultanın verdiği sancağı hiçe sayarak benim topraklarımı kötülüklerle yok etmek ve benimle savaşmak için Bükreş'te bulunan Bağlar Ovası'na (Rum. Şesul Viilor) geldi. Tanrı, düşmanlarımın boynunu kılıcımın altına getirdi. ... Sultanın ve Eflak'ın düşmanı olan hain Matei Ağa burada sahip olduğu tüm servetini ve köylerini kaybetti...²⁰".

Leon voyvodanın isyancılar üzerine kazandığı bu zaferin hemen ardından İstanbul nezdinde yaptığı girişimlerde, Erdel Prensi I. Gheorghe Rákóczy' in bu işte parmağının olduğunu kanıtlama çabaları onun sonunu hazırlayan bir etmen oldu. Öyle ki Leon voyvoda, isyancılarla yaptığı savaşta Erdel dahilinde bulunan Hunedoara ilinden bazı soyluların da bulunduğu kişileri İstanbul'a göndererek, Matei Ağa'nın Erdel'den yardım aldığını kanıtlamaya çalıştı²¹. Bu suçlamalara kayıtsız kalmayan I. Gheorghe Rákóczy, İstanbul'daki etkisini kullanarak Leon voyvodanın görevden alınmasını sağladı. Eflak'taki bu olaylar üzerine 2/12 Ağustos 1632 yılında Matei Basarab, yeniden voyvoda olmak ümidiyle karşı harekete geçti. Matei'nin elinde bulundurduğu askerî birlik, Alman paralı askerler, Haşeg'deki Rumen soylularının getirdikleri birlikler ve Caran-Sebeş ve Lugoj civarından toplanan Rumenlerden müteşekkildi²². Sultan

---

gerekçesiyle bu taleplerin yerine getirilmediğini belirtir. Bk. *Călători Străini Despre Țările Române*, (volum îngrijit de Maria Holban și colab.), cilt V, (Bükreş: Editura Științifică, 1973), 66.

¹⁸ Eflaklı müellif Radu Popescu Bükreş yakınlarında yapılan bu savaşta Matei'nin yeğeni Preda Brâncoveanul ve Logofat Radul gibi önemli kişilerin esir edildiğini belirtirken Leon voyvodanın onlara kötü muamele yapmadığını yazar. Bk. N. Simache ve Tr. Cristescu, *Viața și Opera lui Radu Popescu*, 126.

¹⁹ Nicolae Stoicescu, "Lupta lui Matei din Brîncoveni pentru Ocuparea Tronului Țării Românești", *Revista de Istorie*, cilt 35, no. 9, (1982), 990-991.

²⁰ *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, Volumul XXIII (1630-1632), Volum întocmit de Damaschin Mioc, (Bükreş: Editura Academiei R.P.R, 1969), 435-436.

²¹ A. Veress, *Documente Privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești: Acte și Scrisori*, Vol: IX (1614-1636), (Bükreş: Cartea Românească, 1937), belge 249, 316; Stoicescu, "Lupta lui Matei din Brîncoveni", 993.

²² Rezachevici, "Viața Politică în Primele Trei Decenii Ale Secolului Al XVII-lea", 63.

IV. Murad, Eflak'taki iktidar boşluğunu Boğdan voyvodası Alexandru İliaş'ın (1631-1633) oğlu Radu İliaş ile doldurmak istese de Oltenya'daki boyarlar Matei Basarab'ın da bulunduğu Mehedinți ilinde Büyük Danışma Kurul toplantısı gerçekleştirerek onu voyvoda olarak seçip İstanbul'da nüfuz sahibi olan Silistre Beylerbeyi Abaza Mehmed Paşa'dan yardım istediler. Abaza Mehmed Paşa, kendisine hükümet lâmetlerinin birer sembolü olan kaftanı vererek onu voyvodalık makamına yükselttiği gibi beşlü askerleri de emrine verdi²³. Tuna'dan yola çıkan Matei ve maiyeti, Eylül 1632 yılında Radu İliaş'tan önce Bükreş'e gelerek voyvodalık makamını ele geçirdi²⁴. Abaza Mehmed Paşa ve Matei Basarab'ın sultanın onayı olmadan Eflak'taki cesurca hamleleri kendilerine pahalıya mal olabiliyordu. Nitekim Eflak'ta yaşanan bu voyvoda değişikliğinin Abaza Mehmed Paşa için hiç de iyi olmayacağını ifade eden Hollandalı elçi, sultana itaatsizlik olarak değerlendirilen bu durum karşısında Abaza Mehmed Paşa'nın ikaz edildiğini ifade etmektedir. Ayrıca Sultan IV. Murad, Abaza Mehmed Paşa'nın Matei'yi Eflak'tan çıkarması için ordusuyla hareket etmesini istemiş, aksi takdirde Hacı Yusuf Ağa'nın Erdel'e giderek bu vaziyeti halledeceğine dair kendisine göz dağı vermiştir²⁵.

İstanbul'da yaklaşık iki ay voyvoda olmayı bekleyen Radu İliaş, Osmanlı makamlarının onayını aldıktan sonra 20 Eylül 1632 tarihinde Eflak'a doğru yola çıkmış, ancak Matei'nin voyvodalık makamını işgal ettiğini öğrendiğinde ona karşı savaşacak gücünün olmadığını da hesaba katarak babasının bulunduğu Boğdan'a gitmiştir. Bu esnada Abaza Mehmed Paşa'nın yardımını alan Matei Basarab'ın voyvodalık makamını işgal ettiği yönünde boyarların şikâyetleri sultana ulaştı. Buna karşılık olarak Matei Basarab İstanbul'a gönderdiği mesajda; Radu İliaş'ın voyvodalık için genç ve tecrübesiz olduğunu ve onun da tıpkı babası gibi ülkeyi gaddarca yöneteceğinden duyduğu endişeyi dile getirerek voyvodalığını meşru zemine oturtmaya çalıştı. Fakat bu durum Sultan IV. Murad'ın tutumunu değiştirmedeği gibi Erdel voyvodalığına gönderilen

²³ *Letopiseșul Cantacuzinesc: Istoria Țării Românești (1290-1690)*, 100-101; N. Simache ve Tr. Cristescu, *Viața și Opera lui Radu Popescu*, 126.

²⁴ Paul Cernovodeanu, "Campania de înscăunare a lui Matei Basarab (august-septembrie 1632)", *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie "A.D. Xenopol Iași"*, XXIV, (1987), 317.

²⁵ *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor*, cilt IV (Legăturile Principatelor Române cu Ardealul de la 1601 la 1699), Povestire și İzvoare de Nicolae Iorga, (Bükreş: 1902), 195-196. Abaza Mehmed Paşa'nın Eflak'ta asi bir voyvodayı destekliyor olması Tabanıyassı Mehmed Paşa'yı kızdırmış hatta sadrazam, Abaza Paşa'nın idam edilmesini istemişti. Bk. Mahmut Halef Cevrioğlu, "Asiden Valiye: Rumeli'de Abaza Mehmed Paşa (1629-1634)", *Osmanlı Araştırmaları*, cilt 58, (2021), 49.

emirde kendisinin yakalanma emri verildi²⁶. Öte yandan Eflak voyvodalığı için oldukça kararlı görünen Matei Basarab, kendisini ortadan kaldırmak isteyen Radu İliaş ile mücadele etmek durumunda kaldı. Bir süredir Boğdan'da askerî hazırlıklara girişen Radu, Boğdan ve Tatarlardan oluşan askerî birliklerle Bükreş yönüne geldi. Bu vaziyeti haber alan Matei Basarab ise Bükreş sınırında bulunan Obileşti yakınlarına gelerek 28 Ekim 1632 tarihinde Radu İliaş ve partizanlarına ağır bir darbe vurdu. Ertesi gün Plumbuița Manastırı yakınlarında daha da şiddetlenen savaş, Matei Basarab'ın kesin zaferiyle sonuçlandı²⁷.

Bu siyasi başarının ardından Eflak reayası ve boyarları, Sultan IV. Murad'a bir arz göndererek onun niçin voyvoda olarak seçildiğini izah etmek durumunda kaldılar. İstanbul'a ulaşan bu arzuhalde Eflak voyvodalığının feth-i hakaniden bu yana haraçlarını her yıl düzenli olarak gönderildiği halde son yıllarda Eflak'a gönderilen Rum asıllı voyvodalardan yana şikayetler konu edinilmiştir. Eflak'ta voyvodalık sevdasıyla ortaya çıkan adayların burada sergiledikleri gaddarca tutumların Eflak halkının canına tak ettiği ve birçok kişinin burayı terk etmesine sebep olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan Eflak halkının bu müflis beylere memlekette yer vermeyip onları perişan ettikleri anlatılarak bu voyvoda adaylarının memlekette istenmedikleri gerekçe olarak gösterilmiştir. Ayrıca voyvodalığa talip olan bu müflislere ruhsat verilmemesi halinde boyarların Eflak'tan firar etmeyip memleketin yine bayındır hale geleceğine vurgu yapılmıştır. Boyarlar, Eflak'ta gelişen bu şartlardan dolayı aralarında Matei Basarab'ı voyvoda olarak seçtiklerini haber vermişlerdir. Eflak haracını²⁸ üç katına çıkaracaklarına dair söz verdikten sonra onun padişah tarafından resmi olarak tanınması için kendisini İstanbul'a davet etmesi adına ricada bulunmuşlardır²⁹. Eflak'ta gelişen olaylara kayıtsız kalmayan padişah ise, bir müddet sonra voyvodalık alâmetlerini alması için Matei Basarab'ı saraya davet etmiştir³⁰. İstanbul'a gelen Matei, 3/13 Şubat 1633 tarihinde³¹ padişahın

²⁶ Stoicescu, "Lupta lui Matei din Brîncoveni", 996-997.

²⁷ Paul Cernovodeanu, "Noi Precizări Privitoare la Bătălia Ciştiğatâ de Matei Basarab în Împrejurimile Bucureştilor (Octombrie 1632)", *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie "A.D. Xenopol Iaşi"*, XXII, (1985), 623-628.

²⁸ Eflak haracının Matei Basarab döneminde 130.000 teleri (gümüş para) olarak ödendiği Venedik raporlarına göre tespit edilmiştir. Bk. M. Berza, "Haraciul Moldovei şi Ţării Româneşti în sec. XV-XIX", *SMIM*, cilt II, (1957), 38.

²⁹ BOA, TSMA.E, 0476-10.

³⁰ Radu Popescu'ya göre; Matei Basarab, Aralık 1632 tarihinde İstanbul'dan gelen çavuş tarafından voyvodalığını onaylatması ve sultanın elini öpmesi için İstanbul'a davet edilmiştir. Ancak bu duruma şüphyle yaklaşan Matei Basarab, Abaza Mehmed Paşa'ya ne yapması gerektiğini sormuştur. Abaza Paşa'nın İstanbul'a gönül rahatlığı ile gitmesine dair

elini öpüp voyvodalık onayını aldıktan sonra maiyetindeki boyarlarla birlikte Eflak'ın yolunu tutmuştur³². Eflak'a dönüş yolunda kendisine eşlik etmesi için 300 kadar asker görevlendirilmiş, başkente gitmeden önce kalabalık bir maiyetle Eflak'a gelen Matei voyvoda Târgoviște ve Bükreş sakinleri tarafından "hoş geldin" naraları ile karşılanmış ve eteğini öpen halk kendisini makamına uğurlamışlardır³³. Eflak kroniklerinin anlattığına göre; voyvodanın 10 Mart 1633 tarihinde Bükreş'te makamına gelmesiyle birlikte küçükten büyüğe herkes bu durumdan memnun olmuş ve Eflak reayası Rum asıllı düşmanlardan kurtuluvermişti³⁴.

Eflak'ta Radu Mihnea, Alexandru İliaş ve Leon Tomşa gibi voyvodaların, yönetimde Rumlara yer vererek geleneksel yönetim çizgisinden ayrılması bölgede hoşnutsuzluğa sebebiyet vermişti. Matei Basarab'ın gelişyle birlikte yeniden yerli boyarlara görev verilmesi ve Eflak iç politikasında geleneksel çizginin takip edilmesi yerli boyarlarca takdir topladı³⁵. Nitekim Matei Basarab yönetime geldiğinde Leon Tomşa'dan kalan yönetici kurulunu tamamen değiştirdi ve Eflak Divanı'nı tamamen yerli boyarlardan seçti. 1636 yılında Eflak Divanı; Craiova Banı Hriza, Büyük Vornik Ivaşco, Büyük Logofat Gligorie, Vistiyer Dumitru Dudescu, Clucer Nedelco Boteanul, Paharnic Vucina ve Büyük Postelnik makamında görev yapan Costandin gibi yerli yöneticilerden oluşmaktaydı³⁶. Eflak yönetiminde yapılan bu değişikliğin ardından sıra ülkenin refahı için atılacak adımlara geldi. Matei Basarab, Kilise'nin desteğini kazanmak için voyvodalıkta bulunan manastırlara vergi muafiyeti tanıdı. Yine soyluların baskısı altında bulunan köylülerin rahatlaması için getirilen kanunlar beraberinde bölgeden kaçan

---

verdiği haberdan sonra beraberindeki boyarlarla birlikte İstanbul'a gitmiştir. Bk. N. Simache ve Tr. Cristescu, *Viața și Opera lui Radu Popescu*, 128.

³¹ Cernovodeanu, "Noi Precizări Privitoare la Bătălia", 629.

³² Cevrioglu, "Asiden Valiye", 49. Yine Matei Basarab'ın voyvoda oluşunda Erdel'in rolünü unutmamak gerekir. Çünkü I. Gh. Rákóczy vezire gönderdiği mektupta voyvodanın Eflak'ı tarumar etme niyetinde olmaması sebebiyle halkın onu çok sevdiğini ve sultanın ona izin verdiği müddetçe Eflak'ı yeniden inşa edeceğinden bahsederek onu saraya tavsiye etmiştir. Bk. Constantin Rezachevici, "Începutul epocii lui Matei Basarab și Vasile Lupu în Lumina Relațiilor cu Imperiul Otoman și cu Transilvania", *Revisa de Istorie*, cilt 35, no. 9, (1982), 1006.

³³ Corneliu Tamaș, "Matei Basarab și Epoca sa", *Epoca lui Matei Basarab* (studii și comunicări), *Analele Universității din Craiova*, Seria Istorie, no. 10, (2005), 58.

³⁴ *Letopiseșul Cantacuzinesc: Istoria Țării Românești (1290-1690)*, 105. Yine Boğdanlı müellif M. Costin biraz abartılı da olsa onun hakkında, memleketin en bahtiyar voyvodası, yumuşak huylu ve gurursuz bir mizaha sahip ve savaş konusunda bir o kadar yetenekli ki dünyadaki büyük ordular gibi yenilmez olduğunu yazar. Bk. Miron Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la Aron Vodă Înceace*, Ediție Critică de P. Panaitescu, (Bükreş: Fundația Regală Pentru Literatură și Artă, 1944), 175.

³⁵ Stoicescu, *Matei Basarab*, 36.

³⁶ Marcel Cuică, "Divanele lui Matei Basarab (1632-1645)", *Revista Arhivelor*, (1982), 318-322.

köylülerin geri dönmesini sağladı. Hatta Eflak'tan kaçan köylülerin durdurulmasına yönelik 1633 yılında bazı düzenlemeler yapıldı. Eflak'ta toprağını bırakıp kaçanlara sert cezalar verileceği yönünde tehditler yapılarak köylülerin toprağa bağlı kalması sağlandı. Erdel sınırındaki dağlarda görev yapan bekçilere (Rum. *vătaf de plai*) Erdel'e kaçan köylülerin durdurulmasına dair emirler verildi. Nitekim Eflak'ta görülen bu uygulamalar, Eflak ekonomisine olumlu katkı sağladı. Öte yandan Matei Basarab, voyvodalık makamını satın almak için harcadığı parayı telafi etmek amacıyla, ülkenin gelir kaynaklarını bu yönde kullandı. Ekonomik yönden sıkı tedbirler adı. Alınan bu tedbirler voyvodalığının sonuna kadar iyi bir servet elde etmesini sağladı³⁷.

Diplomasi ve Savaş Denkleminde Eflak Voyvodalığı: Osmanlı Devleti ve Erdel Prenslığı ile Geliştirilen İlişkiler

XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde Batı dünyası Otuz Yıl Savaşları ile meşgulken Doğu'da Osmanlı ve Lehistan arasında görülen siyasi anlaşmazlıkların askerî mücadeleye dönüşmesine varan gelişmeler yaşanıyordu. Rumen prenslikleri ise vassallık gereği Osmanlıların Lehistan'a yönelik giriştiği seferlere katılmakla sorumlu tutulmuşlardı. Özellikle sultanın istediği dışında iktidara gelmiş olan Matei Basarab'ın bu seferde yer alması kendisini kanıtlaması için iyi bir fırsattı³⁸. Bir müddet sonra (1633 yılı sonbaharında) Matei Basarab, Bucak Tatarları ve Boğdan voyvodalığı ile birlikte Lehistan'a düzenlenen sefere çağrıldı³⁹. Bu seferin düzenlenmesinde Lehistan'ın Kazak akınlarını durduramaması, Eflak-Boğdan'a müdahale etmemesine dair 1630 yılında yapılan anlaşmayı ihlal etmesi ve Habsburg desteğiyle gelen Leh kralı IV. Vladislav'ı cezalandırması gibi sebepler rol oynamıştı. Abaza Mehmed Paşa önderliğinde düzenlenen sefer esnasında önemli görevler üstlenen Eflak-Boğdan voyvodaları, Tatar ve Osmanlı desteği olmaksızın Kamanıçe Kalesi'ni kuşatarak büyük bir risk altına dahi girmişlerdi⁴⁰. Kamanıçe Kalesi tam abluka altına alınmışken Boğdan voyvodası Moise'nin Kazak kuvvetlerinin Lehistan'a yardıma geldiğine dair Abaza Paşa'yı yanlış bilgilendirmesi, Osmanlıların geri çekilmesine yol açtı. Bu durumu fırsata çeviren Lehistan yönetimi, seferin diplomatik yollarla

---

³⁷ Constantin Rezachevici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea. Epoca lui Matei Basarab, Vasile Lupu și a Rakoczeștilor", *Istoria Românilor*, cilt V, (Coordonator: Virgil Cândea), (Bükreş: Editura Enciclopedică, 2003), 111, 116.

³⁸ Rezachevici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea", 118.

³⁹ N. Simache ve Tr. Cristescu, *Viața și Opera lui Radu Popescu*, 129.

⁴⁰ Tahsin Gemil, *Țările Române în Contextul Politic Internațional (1621-1672)*, (Bükreş: Editura Academiei R.P.S., 1979), 80.

çözülmesini sağladı ve böylece Osmanlılar açısından Lehistan Seferi sonuçsuz kaldı⁴¹. Matei Basarab, bu sefere iştirak etmekle birlikte sultana olan “sözde” sadakatini kanıtlamış oldu. Lehistan’a yönelik yapılan sefer, Eflak-Boğdan’ın birlikte hareket etmesi, iki tarafı yakınlaştıran bir etmen olmuştu. Özellikle Boğdan Voyvodası Moise’nin, Matei’den kardeşimiz diye söz etmesi, iki taraf arasındaki yakınlaşmanın bir işaretiydi. Zira Boğdan voyvodalığına getirilen Vasile Lupu’nun Eflak üzerindeki ihtirasları yüzünden bu olumlu havanın tersine döndüğü görülecektir⁴².

Bu seferin ardından Matei Basarab, dış politikada iki temel prensibe dayalı siyaset izlemiştir. Bunlar; Osmanlı Devleti’nin Eflak’ın dış politikalarına müdahalesine karşı tetikte olmak ve Erdel prensleri ile iyi ilişkiler yürütmektir. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti, XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde Eflak-Boğdan’a yönelik daha baskın siyaset izlemek adına voyvoda değişikliğine gitmişti. Nitekim Boğdan’a getirilen Vasile Lupu, Osmanlı himayesinde hareket ederken Matei Basarab ise bu çizginin dışında farklı bir yol izlemiştir. Hatta Osmanlılara karşı olduğunu her fırsatta Habsburg ve Lehistan elçileri önünde dile getirmekten dahi çekinmemiştir. Mesela 1636 yılında Leh elçisi J. Krasinski, onun Türklerden nefret ettiğinden bahisle Hristiyan dünyasını Türklerin elinden kurtarma niyetinden söz etmektedir. Öte yandan Osmanlı-Venedik siyasi krizinin yaşandığı sıralarda (1639), Matei voyvodanın Venedik’e 40.000 asker göndermeyi ve gerektiğinde Osmanlılara karşı savaşabileceğini teklif etmesi, onun Osmanlılara karşı beslediği niyeti açıkça ortaya koymaktadır. Dahası Matei Basarab, Osmanlı Devleti’ne karşı Habsburg imparatorları II. ve III. Ferdinand’a birçok kez yardım çağrısı yapmış, lakin Habsburgların yeniden Osmanlılarla mücadeleye girmek istememesi ve Otuz Yıl Savaşları ile meşgul olması yüzünden kendisine istenilen yardım yapılamamıştır. Bunun yerine voyvodalıktan azledilmesi durumunda Habsburg topraklarına iltica edebileceğine dair kendisine teminat verilmiştir⁴³.

Erdel ve Eflak prenslikleri, Büyük Güçlerin kendi iç problemleri ile meşgul olmasından istifade ederek, anlaşma yoluna gittiler. İki taraf arasında 1635 yılında yapılan anlaşma gereğince eğer Eflak prensliği dışarıdan herhangi bir saldırıya uğrarsa I. Gh. Rákóczy bizzat ordusuyla Matei Basarab’a yardım edecekti. Matei sadakatinin kanıtı olarak Erdel’e

⁴¹ Victor Motogna, “Epoca Lui Matei Basarab și Vasile Lupu”, *Cercetări Istorice*, Anul XIII-XVI, no. 1-2, (1940), 469.

⁴² Yusuf Heper, “XVII. Yüzyılın Ortalarında Bir Boğdan Voyvodası: Vasile Lupu (1634-1653)”, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 4 (8), (2021), 354-355.

⁴³ Stoicescu, *Matei Basarab*, 126, 134.

yıllık 5.000 florinin yanı sıra iki tane iyi cins at gönderecekti⁴⁴. Nitekim Erdel’de gelişen olaylar, Matei’nin Prens I. Gh. Rákóczy’ye karşı sadakatini göstermesi için iyi bir fırsat oldu. Bu dönemde Erdel’de Ştefan Bethlen’in rakip olarak ortaya çıkması prens I. Gh. Rákóczy’i zor duruma düşürdü. Katip Çelebi’nin deyişiyle Erdel vilayetinden firar eden Ş. Bethlen, Budin’e gelerek Nasuh Paşa’yı tahrik etmiş ve voyvodalığa talip olmuştu⁴⁵. Buna karşı Matei Basarab, Erdel ile ittifak kurmak için bir plan hazırladı. Bu plana göre İstanbul’a olan sadakatini gösterilmesi için bir elçi gönderilecek ve bu elçi, Erdel’de toplanan vergilerin engellediğine dair Ştefan Bethlen aleyhinde çalışacaktı. Eğer Osmanlılar, Ş. Bethlen’i desteklemeye devam edip, Erdel’e saldırımları durumunda Matei Basarab ordusuyla Erdel’e destek sağlayacaktı. Tam tersi durumda ise Erdel prensi Karpat dağlarını aşarak Eflak’ı savunmaya gelecekti⁴⁶. Nitekim Osmanlıların I. Gh. Rákóczy’nin Habsburglar ile irtibat sağladığına dair kuvvetli duyumlar ve Bethlen’in İstanbul’da Rákóczy aleyhine yaptığı girişimler Erdel’e yönelik yeni bir seferin yapılmasını gerektirdi. Bu sefer için Kenan Paşa görevlendirildi⁴⁷.

Matei Basarab, Osmanlıların Erdel’e karşı yürüttüğü bu harekâta müttefiki Rákóczy’ye hem istihbarat hem de askerî destek yönünden ciddi katkı sağlamıştır. Szalonta harekâtının hemen öncesinde Erdel’e gönderilen Eflak elçisi Socol’un ne pahasına olursa olsun Erdel’e yardım edileceğinden söz etmesi, onun sadakatli bir komşu olduğunu göstermeye yetmişti⁴⁸. Hatta Kantakuzen’in yazdığına göre Matei Basarab, 1636 sonbaharında Kenan Paşa ordusuyla Erdel’i güneyden ablukaya almak için Bükreş’ten geçtiğine dair bilgileri Erdel prensliği ile paylaşarak Osmanlıların hareket yönünü açığa çıkarmıştır. Bunun yanı sıra sınırlarda dikkat çekmemek için askerleri silahsız bir şekilde geç gündüz Erdel bölgesine geçirerek müttefiki I. Gh. Rákóczy’ye yardım sağlamıştır⁴⁹. Öte yandan Matei Basarab, Erdel’e karşı yürütülecek seferde Kenan Paşa’ya yardım sağlamasına dair birçok kez emir aldığı halde sözde yoğun kar yağışının askerlerin Erdel’e geçişine mâni olduğunu bahane edip bu harekâta katılmamıştır. Haliyle bu sebepten dolayı

⁴⁴ Constantin Rezachevici, “Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea”, 119.

⁴⁵ Kâtib Çelebi, *Fezleke (1000-1065/1591-1655)*, cilt II, (Haz. Zeynep Aycibin), (İstanbul: Çamlıca, 2016), 782.

⁴⁶ Stoicescu, *Matei Basarab*, 142.

⁴⁷ Gemil, “Târile Române în Contextul Politic Internațional”, 92; Adem Handžić, “Sultan IV. Murad’ın Erdel Prensi I. Gheorghe Rakoçi’ye Yazdığı Berat”, (çev: Aykut Aydoğdu), *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, cilt 6, no. 2, (2018), 389.

⁴⁸ Motogna, “Epoca Lui Matei Basarab și Vasile Lupu”, 481.

⁴⁹ *Letopisețul Cantacuzinesc: Istoria Târîi Romînești (1290-1690)*, 108.

sultanın tepkisini üzerine çekmiştir⁵⁰. Bir müddet sonra Osmanlıların Matei Basarab'ı yakalamalarına dair ilk girişimler, onun kurnazca politikaları ve makamını hediyelerle koruması yüzünden başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu yüzden Osmanlı makamlarının daha fazla tepkisini çekmek istemeyen Matei Basarab, Erdel harekâtı sırasında Kenan Paşa'nın yanında yer aldığı izlenimini vererek onun Budin Beylerbeyi Nasuh Paşa ile gücünü birleşmesine mâni olmuştur. Bu durum I. Gh. Rákóczy'nin 22 Ekim 1636 tarihinde Salonta/Szalonta'da Osmanlılara karşı kolay bir zafer elde etmesinin önünü açarken Budin, Temeşvar ve Bosna beylerbeylerinin komutasındaki 25.000 kişilik Osmanlı ordusu bu savaşta mağlup olmuştur. Böylece Eflak voyvodasının ortaya koyduğu sadık ve samimi iş birliği, I. Gh. Rákóczy'nin makamını elinde tutmasına yardımcı olmuştur⁵¹. Salonta mağlubiyetinin ardından Osmanlıların Eflak-Erdel iş birliğine dair artan şüpheleri ve Vasile Lupu'nun tahrikleri Matei Basarab'ın yakalanmasına yönelik yeni bir girişimin yapılmasını gerektirmiştir. Bu amaçla Matei Basarab, 1637 yılında Kırım'daki karışıklara karşı Akkirman'a davet edilmiş, ancak Osmanlıların niyetini önceden sezen I. Gh. Rákóczy'nin zamanında verdiği haber sayesinde Bucak sınırında yer alan Ialpuğ'dan geri dönebilmişti⁵². Bir zamanlar Mihail'in (1593-1601) yaptığı gibi Eflak prensliğini ittifaklarla güçlü tutmaya yönelik girişimler, Matei Basarab döneminde de aynen devam ettirilmiştir. Şöyle ki, Matei voyvoda, Erdel'in yanı sıra Habsburgların da desteğini kazanarak Osmanlılara karşı güçlü bir ittifak oluşturmak istiyordu. Habsburglarla anlaşma sağlanması adına voyvodanın kayını Udrişte Năsturel⁵³ aracılığıyla Viyana'da gizli temaslar yürütülüyordu. Habsburglara gönderilen mesajda Osmanlılara karşı mücadelede 3.000 asker yardımı ve gerektiğinde Erdel'e sığınma hakkı talep edilmişti. Viyana ile sağlanan temaslar, İstanbul'da bulunan Habsburg elçisinin Eflak lehinde hareket etmesini sağladı. Osmanlı ve Eflak arasında

⁵⁰ Motogna, "Epoca Lui Matei Basarab și Vasile Lupu", 497.

⁵¹ Stoicescu, *Matei Basarab*, 144; Handžić, "Sultan IV. Murad'ın", 389.

⁵² Constantin Șerban, *Vasile Lupu Domn al Moldovei (1634-1653)*, (Bükreş: Editura Academiei Române 1991), 133; Rezaचेvici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea", 122.

⁵³ Eflak voyvodası Matei Basarab'ın eşi Elena'nın kardeşi olan U. Năsturel, o dönemde Eflak'ta görev yapan yetenekli bir diplomattır. Viyana'nın yanı sıra Erdel'e giderek, müttefiklerle görüşme sağlamıştır. Hatta Metropolit Varlaam ile birlikte 1644 yılında Boğdan voyvodalığı ile barış yapılmasında önemli rol oynamışlardır. Năsturel'in Erdel, Viyana ve Boğdan'ın yanı sıra Ukrayna ve Lehistan'da gerçekleştirdiği bu diplomatik görevler Matei Basarab'ın ona olan güvenini artırmıştır. Bk. Gr. Popescu ve P. Grigoriu, *Matei Basarab și Vasile Lupu*, (Bükreş: Editura Enciclopedică Română, 1970), 33; Irina Mihaela Deaconu, "The Role of Udriște Năsturel in Matei Basarab's Chancellery", *Hiperborea Journal*, cilt 2, no. 2, (2015), 81.

yaşanan pürüzlerin giderilmesinde Habsburg elçisi Rudolf Schimid'in büyük payı oldu⁵⁴.

Boğdan Voyvodalığı ile Yaşanan Rekabet ve İktidar Mücadeleleri

Matei Basarab, voyvodalığının daha ilk yıllarında Boğdan ile iyi ilişkiler geliştirmeye yönelik niyetini Miron Barnovski ve Moise Movila'nın iktidarı döneminde ortaya koymuştu. Ancak Matei Basarab'ın akrabası olan Neagu'yu Boğdan voyvodalığı için önermesi, öte yandan Vasile Lupu'nun Eflak yönetimini oğlu Ioan'a verme sevdasına kapılması, iyi yönde gelişme gösteren Eflak-Boğdan ilişkilerini çıkmaza sürüklemiştir. Hatta Vasile Lupu'nun 1635 yılı baharında Matei Basarab'ı Eflak'tan uzaklaştırmak adına yaptığı küçük çaplı askerî girişimler, Boğdan'ın niyetini açığa çıkarmıştır. Söz konusu bu tehlikeyi diplomatik yollarla halletmek için İstanbul'a giden bir boyarın, Matei için hükümet alâmetlerini almasından sonra Eflak voyvodalığı rahat bir nefes almıştı⁵⁵. Vasile Lupu, bu ilk girişimin ardından, Erdel prensliğini yanına çekerek rakibi Matei'yi saf dışı bırakmayı denedi. Bu amaçla Yaş'tan Erdel baş şehri Alba Iulia'ya giden Boğdan elçisi, I. Gh. Rákóczy'e ittifak anlaşması teklif etti. Bu teklif karşısında prens, Boğdan ile anlaşmadan ziyade daha çok Matei ve Vasile'in arasını düzeltmek için iki taraf arasında aracı olma rolünü üstlendi. Bu doğrultuda Yaş ve Bükreş'e giden elçiler, Rumen prenslikleri arasında yapılacak anlaşmanın detaylarını görüşmeye başladı. Nihai olarak 23 Ekim 1638 tarihinde Vasile Lupu ve Matei Basarab, Erdel Prensi I. Gh. Rákóczy'in haberi olmaksızın birbirlerine karşı saldırıda bulunmayacaklarına dair söz verdiler⁵⁶.

Bu anlaşmadan bir yıl sonra (1639) Matei Basarab'ın görevden alındığına dair haberler Vasile'yi harekete geçirmeye yetmişti⁵⁷. Bu hususta İstanbul'a yazılan bir arzuhalde Eflak boyar ve reayası, Vasile Lupu'nun Eflak voyvodalığını alma sevdasında olduğundan bahisle Boğdan'da askeri hazırlıklar yapıldığına dair tevatüren bilgilerin geldiğinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda halkın buna mecali

---

⁵⁴ Constantin Rezachevici, "Politica Internă și Externă a Țărilor Române în Primele Trei Decenii ale Secolului al XVII-lea", *Revista de Istorie*, cilt 38, no. 1, (1985), 5.

⁵⁵ İon Sîrbu, *Relațiile Externe ale lui Matei Vodă Basarab (1632-1654)*, (Temeşvar: Editura de Vest, 1992), 50; *Istoria Militară A Poporului Român*, 259; Stoicescu, *Matei Basarab*, 145.

⁵⁶ Constantin Şerban, "Relațiile Politice Dintre Țările Române La Mijlocul Secolului Al XVII-lea", *Revista de Istorie*, cilt 31, no. 11, (1978), 1946-47.

⁵⁷ Sîrbu, "Relațiile Externe ale lui Matei", 63.

kalmadığından yakın olarak olası bir savaş durumunda soyluların memleketi yine terk edeceği vurgulanmıştır. Ayrıca Vasile Lupu'nun bölgesinde uyguladığı yönetim stratejisi eleştirilmekle birlikte onun aç gözlülük ile Eflak'a dış bilemediği gibi Boğdan'a yaptığı zulmün aynısını Eflak'ta yapacağı ifade edilmektedir. Bu bakımdan reayanın bu olanlardan razı olmayıp, padişahın yardım bekledikleri iletilmiştir⁵⁸. Öte yandan bir Venedik raporunda Vasile Lupu'nun Eflak-Boğdan voyvodalığını birleştirmek için (*per unir quei principati di Valachhia e di Moldavia*) Eflak iktidarını oğlu Ioan'a verme arzusunda olduğundan bahsedilmesi⁵⁹, Vasile'in planları hakkında boyarların şüphelerinin doğrulamaktadır. Nitekim Eflak voyvodalığını ele geçirmek için Tabaniyassı Mehmed Paşa'nın desteğini sağlayan Vasile Lupu, Eflak'a karşı yapılacak askerî harekatta onun yardımını alacaktı. İlk olarak Osmanlı çavuşu (Mirahur Siyavuş Ağa), Matei'nin azledildiğine dair fermanı kendisine ulaştıracak⁶⁰, boyarların Vasile Lupu'yu voyvoda olarak kabul etmeleri istenecekti. Aksi durumda Eflak'ın beylerbeyliğe dönüştürüleceği tehdidi yapılacak ve karşı gelmesi halindeyse Osmanlı-Boğdan kuvvetleri Eflak'a girecekti⁶¹. Zira Eflak halkının çoğunluğu (bazı istisnalar hariç⁶²) Matei yönetiminden memnun olması, padişahın doğrudan Eflak'a müdahale etmesine mâni olmaktaydı. Bu açıdan Mehmed Paşa'ya verilen emirde, Matei'ye karşı girişilecek herhangi bir saldırıdan kaçınması isteniyordu⁶³. Bu durumda Mehmed Paşa'nın desteğinden mahrum bırakılan Vasile voyvoda, planlarını tek başına gerçekleştirmek durumunda kaldı. Bir müddet sonra Boğdan'da topladığı askerlerle Matei voyvodayı bertaraf etmek için Eflak'a giriş yaparak, Ialomița Nehri yakınlarında bulunan Nenişori'ye geldi. Bu hususta İtalyan elçi Giovanni, Vasile Lupu'nun büyük bir orduyla Eflak'a giriş yaptığını ve henüz Erdel'den yardım gelmediği halde Matei'nin Eflak'ta çok iyi direniş gösterdiğine vurgu yapmaktadır. Hatta Osmanlı ordularının sınıra gelerek Vasili'ye yardım etmesi halinde, Matei'nin işini

⁵⁸ BOA, TSMA.E, 714-50.

⁵⁹ Vasile Lupu'nun Eflak'a saldıracağına dair I. Gh. Rákóczy'e ulaşan başka bir haberlerde, onun Eflak'tan sonra Erdel voyvodalığı için harekete geçeceği ifade edilse de Erdel makamları tarafından buna pek ihtimal verilmemektedir. Bk. A. Veress, *Documente Privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești: Acte și Scrisori*, cilt X (1637-1660) (Bükreş: Cartea Românească, 1938), belge 35, 64.

⁶⁰ Şerban, "Vasile Lupu", 135.

⁶¹ Rezachevici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea", 127.

⁶² Eflak reayasının büyük çoğunluğu Matei yönetiminden memnun olsa da IV. Murad'ın av esnasında Eflak'tan saraya gelen birkaç kişinin Matei'den şikâyetçi oldukları ve onu dava ettikleri görülmektedir. Bu durumda Matei'nin İstanbul'a çağırılıp davalarının görülmesi istenmiştir. Bk. BOA, TSMA.E, 810/13.

⁶³ Sirbu, "Relațiile Externe ale lui Matei", 64.

zorlaştıracığına dikkat çekmektedir⁶⁴. Ancak Matei Basarab, ilk etapta onlara can havliyle karşılık vermiş, geceleyin ise Boğdan askerlerini baskına uğratarak onları perişan etmesini bilmiştir⁶⁵. Lehistan Kralı IV. Wladislaw'a göre, Matei'nin zaferi Erdel prensinin sağladığı yardımlarıyla mümkün olmuştu. Ayrıca Vasile Lupu'nun Eflak'a yönelik tehditleri, onun destekçisi olan Mehmed Paşa'nın idamıyla birlikte bir müddet daha ertelenmişti⁶⁶. Sonuç olarak Matei Basarab'ın Boğdan kuvvetlerine karşı Nenişori'de kazandığı zafer, Vasile Lupu'nun şahsi ihtiraslarının basit bir askerî yenilgiye dönüşmesinin bir sonucuydu. Matei Basarab açısından ise, Eflak voyvodalığı üzerindeki hakların savunulması ve Osmanlı Devleti'nin Eflak üzerindeki mutlak egemenliğinin reddiydi⁶⁷.

Eflak-Boğdan voyvodaları bu savaşın ardından sınırlarını güvence altına almak amacıyla ittifak arayışlarına giriştiler. Eflak voyvodası Matei Basarab, Boğdan'ın saldırgan tutumlarına karşı güç dengesini yine Erdel voyvodalığı ile sağlama yoluna gitti. Erdel yardımlarının Nenişori'ye zamanında ulaşmamasına rağmen ittifak anlaşmasını 1640 yılında yeniledi. Anlaşmaya göre Erdel Dietası, Boğdan'ın yanı sıra Osmanlı ve Tatarların olası saldırıları karşısında Eflak'a yardım sağlayacaktı⁶⁸. Bu girişimlerin yanı sıra Matei, Venedik, Lehistan ve Habsburgları kendi yanına çekme çabasını sürdürdü. Hristiyan aleminin düşmanı ve Osmanlıların koruması altında olan Vasile Lupu gibi birinin Boğdan'dan uzaklaştırılması konusunda Lehistan'a baskı yapılması için Habsburg imparatoru III. Ferdinand'a ricada bulundu⁶⁹. Hatta Osmanlıların Eflak-Boğdan'ı beylerbeyliğe dönüştüreceği hususunda abartılı söylemler kullanarak Erdel⁷⁰ ve Habsburgları yanına çekmeyi dendi. Nitekim Habsburglara giden asılsız haberlere bakılırsa sultan, Rumen prensliklerini beylerbeyliğe dönüştürüp Vasile Lupu'yu voyvoda yapma niyetindeydi⁷¹. Hâlbuki

⁶⁴ A. Veress, *Documente*, X, belge 37, 68-69.

⁶⁵ Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'îmâ*, (Haz. Mehmed İpşirli), cilt II, (Ankara: TTK Basımevi, 2007), 922; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 821-822.

⁶⁶ A. Veress, *Documente*, X, belge 38, 69.

⁶⁷ Gemil, "Țările Române în Contextul Politic Internațional", 106.

⁶⁸ Ioan Lupaș, "Începutul Domniei lui Matei Basarab și Relațiile lui cu Transilvania", *Analele Academiei Române Memoriile Secțiunii Istorice*, s. III, cilt XIII, (1933), 361-362.

⁶⁹ Sîrbu, "Relațiile Externe ale lui Matei", 94.

⁷⁰ A. Veress, *Documente*, X, belge 52, 89-90. Eflak'ın Beylerbeyliğe dönüştürülme düşüncesi karşısında tedirgin olan boyarlar, ilk etapta sahip oldukları serveti bırakıp Erdel'e geçerek gizlice bir ordu oluşturmayı teklif ederler. Erdel prensinden gelecek olumsuz yanıt karşısında ise topyekûn başka bir ülkeye sığınacaklarını iletirler. Bk. Aynı yer.

⁷¹ *Istoria Militară A Poporului Român*, 264.

Eflak voyvodasının abarttığı gibi Osmanlıların bu dönemde Rumen prensliklerini beylerbeyliğe dönüştürme niyeti pek mümkün görünmüyordu. Çünkü Bağdad Seferi'nin (1638) içeride getirdiği zorluklar ve Azak'ta yaşanan problemler, Osmanlıların Tuna'nın kuzeyine müdahale etmesine pek fırsat vermemekteydi⁷². Rumen prenslikleri, Kırım Hanlığı ve Kazakların sebep olduğu problemlerden kendi dış politikalarına uygun şekilde faydalanmayı bildiler. Özellikle Vasile Lupu'nun şahsi ihtiraslarını gerçekleştirmek ve rakibini Eflak'tan uzaklaştırmak için yoğun çaba içine girmesi, Erdel-Eflak prenslikleriyle ilişkilerin gergin seviyede ilerlemesine yol açtı⁷³.

Vasile Lupu, rakiplerine karşı Lehistan'ın desteğini sağlamaya yönelik girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine İstanbul nezdinde diplomatik girişimler yapmaktan geri durmadı. İlk olarak Osmanlı makamlarına Eflak voyvodalığına Radu İliaş'ın (1641) getirilmesine dair ısrarda bulundu. Fakat Matei'nin makamını savaştan bırakmama isteği buna mâni oldu. Çünkü Osmanlı veziri Kara Mustafa Paşa, Osmanlı kuvvetlerinin Azak Kalesi'ni Kazaklardan geri almaya uğraştığı bir zamanda, Eflak'a müdahalenin bu bölgede büyük sorunlara yol açacağını biliyordu. Bu yüzden Matei'nin görevden alınması durumunda, onun tıpkı Yiğit Mihail (Mihai Viteazul) gibi Eflak'ta büyük sorunlar açacağına farkındaydı⁷⁴. Hakikaten de Matei Basarab, bu dönemde Osmanlıların Eflak'a saldırması durumunda Rumeli ve Dobruca'dan ancak 20.000 asker toplayabileceğini öngördüğünden elindeki mevcut orduyla Osmanlılara karşı mücadele edecek güvene sahipti⁷⁵. Osmanlıların meşgul olduğu meseleler Eflak ile mücadeleye imkân vermediğinden Vasile Lupu, Matei ile dostane ilişkiler yürütmek için yeniden temasa geçti. Taraflar arasında Erdel aracılığı ile barış yapıldı. Bu barıştan en büyük kazanç sağlayan Erdel Prensi I. Gh. Rákóczy oldu. Şöyle ki Kasım 1643 yılında İsveç ile Erdel'in anlaşma sağlaması, Rákóczy'yi aktif olarak Otuz Yıl Savaşlarında Habsburglara karşı mücadele etmeye sevk etti. Erdel prensliği, Osmanlıların da teşvikiyle Habsburglara karşı Orta Macaristan'daki topraklarını savunmaya aldı. Eflak-Boğdan voyvodaları da Habsburglara karşı yürütülen mücadelede Erdel'e askeri destek (Eflak:1.000-Boğdan:700 süvari) sağlamakla mükellef tutuldu⁷⁶. Özellikle Eflak prensliği, coğrafi

⁷² Gemil, "Țările Române în Contextul Politic Internațional", 109.

⁷³ Gemil Tahsin, "Les Pays Roumains dans la Politique Européenne de la Porte Ottomane au XVIII-e Siècles", *Revue Des Études Sud-Est Européennes*, no. 3, cilt XVIII, (1975), 427.

⁷⁴ Rezachevici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea", 128.

⁷⁵ Stoicescu, *Matei Basarab*, 169.

⁷⁶ Lupaş, "Începutul Domniei lui Matei", 362; Heper, "XVII. Yüzyılın Ortalarında Bir Boğdan Voyvodası", 360.

konumunun da avantajıyla Erdel’de olup bitenler hakkında ayrıca İstanbul’a bilgi sağlıyordu. Nitekim Osmanlı idaresi, Satmar Kalesi’nin ⁷⁷ hangi yönde bulunduğu ve Erdel prensliğinin burada yürüttüğü hareketlere dair Matei’den tafsilatlı bilgi istemişti⁷⁸. İşin aslına bakılırsa Eflak-Boğdan voyvodaları, bu dönemde Avrupa’da devam eden yorucu harplere Osmanlıların da dahil olmasına pek istekli değillerdi. Çünkü Avrupa’da yaşanacak olası bir savaş durumu, voyvodaları bu savaşta aktif rol oynamaya itebilirdi. Hâlbuki Erdel prensliği için durum çok farklıydı. Çünkü prens I. Gh. Rákóczy’in Habsburglardan toprak kazanma isteği içinde olduğundan bu iş en çok onların işine yarayacaktı. Bu bağlamda Erdel ile Eflak-Boğdan voyvodalarının dış politika anlayışlarındaki farklılıklar, bu ittifakın çatlamasına neden olmuştur⁷⁹.

XVII. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise Boğdan voyvodalığı, ciddi ve tehlikeli saldırılara maruz kaldı. Bu saldırıların temel nedeni voyvodanın Lehistan’a yardım ettiğine dair Kazaklar tarafından yöneltilen suçlamalar ve voyvodanın kızı Ruxandra’nın Timuş yerine Leh beylerinden birine verilme isteğiydi⁸⁰. Boğdanlı Miron Costin’in anlattığına göre 1650 yılında Tatarlarla anlaşılan Kazaklar, gizlice Boğdan sınırında bulunan Dinyester/Nistru Nehri’ne gelerek, yağma amacıyla bölgeye giriş yapmışlar ve Kazak ve Tatar birliklerinin bir kısmı Suceava taraflarına, diğer kısmı da Orhei ve Lăpuşna taraflarına gönderilerek, tıpkı Ion Cel Viteaz zamanında (1574) olduğu gibi köy ve kasabalar tarumar edilmiştir⁸¹. Boğdan’a yönelik gerçekleştirilen bu saldırılar karşısında Vasile voyvoda bir kaleye sığınmak durumunda kalmıştır. Voyvodanın Kazak kuvvetlerine karşı direnecek gücü olmadığını gören Hatman Timuş ise, kaleye iki elçi göndererek kızını kendisine vermesi halinde Boğdan ile yeni bir ateşkes yapabileceğini iletmiştir⁸². Bunun üzerine Vasile Lupu, kızı Ruxandra’yı 1 Eylül 1652’de Kazak Hatman Timuş Hmelnițki ile Yaş’ta büyük merasimle evlendirerek, Boğdan’da görülen Kazak tehlikesini fırsata dönüştürmüştür⁸³. Böylelikle Vasile voyvoda siyasi evlilik yoluyla rakiplerine karşı güçlü bir müttefik kazanmış oldu.

⁷⁷ Orta Macaristan’da yer alan Satmar (Satu-Mare), Erdel güçleri tarafından 16 Mart 1644 tarihinde Habsburglardan alınmıştır. Bk. Aurel Decei, “Relațiile lui Vasile Lupu și Matei Basarab cu Poarta în Lumina unor Documente Turcești Inedite”, *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca*, XV, (1972), 59-60.

⁷⁸ Decei, “Relațiile lui Vasile Lupu”, 74.

⁷⁹ Gemil, “Les Pays Roumains”, 427.

⁸⁰ *Călători Străini*, V, 491.

⁸¹ Costin, *Letopisetul Țării Moldovei*, 125.

⁸² *Călători Străini*, V, 491-492.

⁸³ Șerban, “Relațiile Politice Dintre Țările Române”, 1951.

Voyvoda Vasile'in Kazak güçlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanma isteği rakiplerini her daim tedirgin etmeye yetti. Bilhassa bu durumun farkında olan prens II. Gh. Rákóczy, gerçekleşen Boğdan-Kazak ittifakını daha önceden sezmiş ve ona göre tedbirini almıştı. Eflak'tan sonra sıranın kendisine geleceği endişesiyle Kemény Janos'u Kazak-Boğdan kuvvetlerinin Eflak'a saldırması durumunda yardım için hazır bekletti. Öte yandan Matei Basarab, olası saldırıya karşı Lehistan'ın desteğini almak için girişimlerde dahi bulunmuştur. Nitekim Matei voyvoda, Boğdan'a yönelik saldırı planları tasarladığı sıralarda, Vasile Lupu'dan memnun olmayan bir takım boyarın ortaya çıkması onun işini daha da kolaylaştırdı⁸⁴. Vasile Lupu'nun ittifak anlaşması için Logofat G. Ştefan'ı Erdel'e göndermesi, Eflak-Boğdan arasına yeni bir mücadelenin habercisi olmuştur. Çünkü G. Ştefan, Boğdan'da iktidara geçmek adına rakibinin Eflak ve Erdel'e yönelik saldırı planlarını ifşa ederek, voyvodaya ihanet etmiştir. Bu durumu bir avantaj olarak değerlendiren Erdel ve Eflak voyvodaları ise Vasile'yi uzaklaştırmak adına kendisine muhalif olan G. Ştefan'ı desteklemişlerdir⁸⁵.

Bir müddet sonra G. Ştefan, Erdel ve Eflak askerleri ile birlikte rakibi Vasile'yi bertaraf etmek için Yaş'a doğru harekete geçmiştir. Bu güçlere karşı koyamayacağını anlayan Vasile Lupu, çareyi Boğdan'dan kaçmakta bulmuştur. Boğdan'a giriş yapan G. Ştefan'a bağlı muhalif gruplar, kaçanları takibe koyulmak ve voyvodanın ailesiyle birlikte hazinesinin bulunduğu Suceava'ya doğru gelmişlerdir. Kaçakların iadesi için yapılan teklifin reddedilmesi üzerine kale sıkıca abluka altına alınarak etrafa derin hendekler kazılmış ve G. Ştefan'ın gelişi beklenmiştir. Nihayetinde G. Ştefan 10.000 kişilik kuvvetle Suceava önlerine gelmiş, ancak Vasile'in damadı Timuş Hmelnişki'nin Suceava'ya yardım amaçlı birlikleri (9.000 Zaparog Kazak askeri) getireceğinin duyulması üzerine kuşatma kaldırılmıştır⁸⁶.

⁸⁴ Sirbu, "Relațiile Externe ale lui Matei", 152, 155. Bu hususta Naima, Voyvoda Lupu'nun hizmetinden kaçan G. Ştefan'ın Eflak voyvodası Matei'yi tahrik ederek, Boğdan'a yönelik bir sefer düzenlenmesinde etkili olduğunu yazmaktadır. Bk. Naîmâ, *Târih*, III, 1493.

⁸⁵ Şerban, "Vasile Lupu", 196-197.

⁸⁶ Constantin Şerban, "Asediul Sucevei din 1653", *Suceava*, no. X, (1983), 237-238.

Resim I: Suceava Kalesi'nin Günümüzdeki Görünümü

(Kaynak: <http://visitingbucovina.ro/cetatea-de-scaun-a-sucevei/>)

Elindeki birliklerle Cotnari'ye gelen G. Ştefan burada kendisine yardım amaçlı gelen Erdel, Leh ve Eflak askerleri ile buluşmuştur. Eflak-Erdel süvari birlikleri Prut civarına düşmanı taciz saldırıları ile yıpratmak için gönderilmiştir. Bu süvariler Popricani'de bulunan askerlerce desteklenecekti. Bu esnada G. Ştefan, Kemeny ile birlikte 21 Nisan/1 Mayıs 1653 tarihinde Yaş'a 10 km yakınlıkta bulunan Popricani'ye geldi. Fakat Kazaklar karşısında süvarilerin geri çekilmesi, ardından da Popricani'deki birliklerin kaçması G. Ştefan'ı zor durumda bırakmıştır. Ertesi gün G. Ştefan Yaş'a doğru yönelen Kazak birliklerine engel olmaya çalışsa da başarısız olup Eflak'a kaçmışlardır⁸⁷. Boğdan'a giriş yapan Kazaklar sayesinde yeniden voyvodalık makamını ele geçiren Vasile Lupu, intikam amaçlı Matei Basarab'ı bertaraf etmek için hazırlıklara başlamış, Eflak'a saldırmaktan vazgeçmesine dair boyarlarca yapılan teklifleri geri çevirmiştir. Bilakis Damadı Timuş Hmelniŭki ile birlikte intikam hırsıyla Eflak'a doğru yönelmiş, akabinde Finta'da giriştiği muharebeyi kaybederek kendi sonunu hazırlamıştır⁸⁸.

Eflak'ta Görülen Ayaklanmalar ve Matei Basarab'ın Ölümü

Eflak-Boğdan arasında yapılan Finta muharebesi, her ne kadar Matei Basarab için bir zafer niteliğinde olsa da savaşın Eflak halkına getirdiği fatura ağır olmuştur. Çünkü bu savaşla birlikte Eflak'ta köylü ve

⁸⁷ Şerban, "Asediul Sucevei", 239; Sîrbu, "Relaŭiile Externe ale lui Matei", 157.

⁸⁸ Stoicescu, *Matei Basarab*, 195; *Istoria Militară A Poporului Român*, 270.

şehirli sınıfın mevcut ekonomik durumu daha da kötüye giderek, ülkedeki iç kriz daha da derinleşti. Bu durum beraberinde ordu içinde yaşanan huzursuzlukları artırarak Eflak'ta 1655 yılına kadar görülecek olan ayaklanmaları hızlandırdı. Bu ayaklanmaların ilk aşaması Finta savaşıdır. Eflaklı müelliflerin anlattığına göre bu isyanın çıkış noktası Eflak'taki ulufeli askerlerin saraya girme cesareti göstermesiyle başlamıştı. Nitekim kazanılan zaferde büyük pay sahibi olmalarından duydukları gururla Matei'den üç aylık maaşlarını isteyen bu grup, aksi durumda söz verilen parayı devlet hazinesinden zorla alacaklarına dair voyvodaya baskı yapmışlardır. Ayrıca hasta ve yaşlı olduğu gerekçesiyle voyvodaya makamını bırakıp, kiliseye kapanarak inzivaya çekilmesini tavsiye etmişlerdir. Ancak Matei'nin yanında bulunan iki boyar, bu maaşların verilmemesi hususunda ısrarcı olunca, isyancılar tarafından öldürülmüştür. İşte bu vaziyetler Eflak'taki kargaşa halini daha da ileriye götürmüştür. Radu Popescu'nun deyimiyle, voyvoda zayıflığından dolayı bunlara beddua etmekten öte hiçbir şey yapamamıştır⁹⁰. Bu olaylar karşısında Matei, çareyi müttefik olduğu Erdel prensinden yardım istemekte buldu. Bu çağrıya karşılık olarak Erdel'den birkaç bin kişilik kuvvet Eflak'a gönderildi. Fakat Erdel'deki kuvvetlerin geldiğini öğrenen isyancılar, görünürde de olsa voyvodaya bağlı olduklarını göstererek, yakalanmaktan kurtulmuşlardır. Bu sayede Eflak'taki isyanlar bir müddet daha durulmuştur⁹¹.

Bu ayaklanmaların ikinci aşamasını voyvodanın eşi Elena'nın 10/20 Ağustos 1653 tarihinde ölümden sonra gelişen olaylar oluşturmaktadır. Bu dönemde görülen ayaklanmaların bir öncekinden farkı isyancıların artık direkt voyvodaya karşı olduklarını fiilen göstermeleri olmuştur. Hatta isyancılar voyvodanın Argeş'e gitmesini fırsat bilip, voyvodalık merkezini ele geçirerek idareyi ele almışlardır⁹². Voyvoda Matei ise Târgoviște'ye döndüğünde şehrin tüm kapılarının yüzüne kapatıldığını gördü. İsyancılar onun ülkeyi terk etmesini veya inzivaya çekilmesini istediler. Şehre alınmayan Matei ve maiyeti, üç gün boyunca dışarıda kaldığı sırada kendilerine yiyecek dahi verilmedi. Nihai olarak voyvoda, para yoluyla isyancıları ikna etmesini bildi ve yeniden şehre girerek makamına oturdu⁹³. Matei Basarab'ın geri döndükten sonra bölgede sıkı tedbirlere başvurusu, ordu içindeki seymenlerin

⁸⁹ Rezachevici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea", 133.

⁹⁰ N. Simache ve Tr. Cristescu, *Viața și Opera lui Radu Popescu*, 136; *Letopisețul Cantacuzinesc: Istoria Țării Românești (1290-1690)*, 114-115.

⁹¹ Nicolae Stoicescu, *Constantin Șerban*, (Bükreş: Editură Militara, 1990), 12.

⁹² Rezachevici, "Viața Politică la Mijlocul Secolului al XVII-lea", 134-135.

⁹³ N. Simache ve Tr. Cristescu, *Viața și Opera lui Radu Popescu*, 137.

memnuniyetsizliğini artırdı⁹⁴. Matei voyvoda, bunlara çözüm olarak Tatar ve Erdel taraflarından asker getirip isyancıları habersiz bir şekilde gafil avlamayı planladığı sıralarda 9 Nisan 1654 sabahı hayata gözlerini yumdu⁹⁵. Nitekim N. C. Bejenaru gibi bazı Rumen tarihçiler, Matei'nin voyvodalık makamı için bir varisinin olmamasından yola çıkarak bu ayaklanmaların Constantin Şerban tarafından tahrik edildiğini öne sürmektedirler⁹⁶. Bu durum ihtimal dâhilinde olmakla birlikte, voyvodanın son anlarına tanıklık eden Paul de Alep ise daha voyvoda ölmeden önce Constantin Şerban'ın seçildiğini söylemektedir. Alep'e göre; Eflak metropoliti Ignatie, tüm boyarları toplayıp, onlara danışarak Eflak'ta güvenilir bir boyar olan C. Şerban'ı voyvoda olarak seçmişlerdir. Sonrasında voyvodanın öldüğü halka ilan edilerek, ülkenin ileri gelenlerinin voyvoda olarak C. Şerban'ın uygun görüldüğü anlatılmıştır. Her ne kadar Matei voyvoda, savaşlarda büyük cesaret göstermesi sebebiyle Büyük Spatar Diicu'yu varis olarak göstermiş olsa da bu teklifin boyarlarca göz ardı edildiği görülmektedir⁹⁷.

Sonuç

XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Eflak-Boğdan'da uzun süre voyvodalık yapmış olan Matei Basarab ve Vasile Lupu, iktidarda kaldıkları süre itibariyle bu döneme ismini veren şahsiyetler olarak

⁹⁴ Stoicescu, *Constantin Şerban*, 14. Matei voyvoda, Balkanlardan getirdiği "seymen" adı verilen büyük bir paralı orduya sahipti. Ancak onun ölümüyle birlikte seymenler, huzursuzluklarını daha da artmış ve onun yerine voyvoda olan Constantin ise, bu seymenleri tehdit olarak algıladığı için onların gücünü azaltma yoluna gitmiştir. Bk. János B. Szabó, "Splendid Isolation? The Military Cooperation of the Principality of Transylvania with the Ottoman Empire (1571-1688) in the Mirror of the Hungarian Historiography's Dilemmas", *The European Tributary States of the Ottoman Empire in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, (ed. Gabor Karman ve Lovro Kunccevic) (Leiden-Boston: Brill, 2013), 320.

⁹⁵ *Letopiseşul Cantacuzinesc: Istoria Țării Românești (1290-1690)*, 117. Matei Basarab ölmeden önce Craioveştilor aile mensuplarının bulunduğu Arnota Manastırı'na gömülmeyi arzulasa da Constantin Şerban, onun bu isteğini yerine getirmeyerek onun Târgovişte'de bulunan voyvodalık kilisesine gömülmesine izin vermiştir. Bk. Liviu Marius Ilie, "Dinastie Domnească sau Familie Boierească Opțiunea lui Matei Basarab pentru Locul Înmemorantării sale", *Analele Universității din Craiova, Seria Istorie*, yıl XVI, no. 2 (20), (2011), 58-59.

⁹⁶ Stoicescu, *Constantin Şerban*, 14. Ayrıca N. Stoicescu Matei Basarab'ın Eflak voyvodalığı için evlatlık oğlu Mateias'ı uygun gördüğü ancak onun on yedi yaşında ölümüyle bunun gerçekleşmediğini yazar. Öte yandan Liviu Marius ise, M. Basarab'ın Mateias'ı voyvodalığa getirmeye dair bir planının olmadığı düşüncesini Eflak tarihinden örnekler vererek izah eder. Tartışmalar için bk. Liviu Marius Ilie, "Matei Basarab și Fiul său Adoptiv (Mateias) Relație de Familie sau Relație Politică?", *Analele Universității din Craiova, Seria Istorie*, yıl XV, no. 2 (18), (2010), 49-52.

⁹⁷ *Călători Străini Despre Țările Române*, (partea I îngrijit de M. M Alexandru-Dersca Bulgaru), cilt VI, (Bükreş: Editura Științifică, 1976), 132-133.

tarihte önemli bir yer edinmişlerdir. Rumen tarihinde “*Matei Basarab ve Vasile Lupu dönemi*” olarak adlandırılan bu kısım, Eflak-Boğdan’ın iç ve dış politikada oldukça karmaşık siyaset izlediği bir devredir. Özellikle Osmanlı-Lehistan ve Habsburglar arasında görülen siyasi çekişmeler, onlarla yakın temaslarda bulunan Eflak-Boğdan’ın prestijlerini artırdığı gibi bu bölgeleri coğrafi açıdan daha önemli hale getirmiştir⁹⁸. Bu karmaşık denklemde Eflak-Boğdan voyvodaları ise kendi çıkarlarına uygun olarak politika geliştirmesini bildiler. Boğdan voyvodası Vasile Lupu, Osmanlı Devleti’nin siyaset çizgisine uygun hareket ederken, Matei Basarab Osmanlı Devleti’ne sadık görünse de arka planda karşı ittifak kurma arayışlarına gitti. Özellikle Erdel prensliği ile geliştirilen yakın ilişkiler Eflak’ın Osmanlı Devleti karşısında daha serbest bir politika gütmesine neden oldu. Bu durum karşısında Osmanlı yöneticileri Vasile Lupu’yu Boğdan’da tutarak Tuna’nın kuzeyindeki güç dengesini bu şekilde sağladı. Ancak Vasile Lupu’nun iktidar hırsı ve Kazak askerlerini ülkeye getirmesi onun sonunu hazırladı. Matei Basarab, rakibini 1653’te Finta’da kesin bir mağlubiyete uğratarak onu Eflak’tan tamamen uzaklaştırdı. Eflak’taki makamını askeri başarılarla korumayı başaran voyvodanın, Finta savaşından yaralı olarak çıkması ve yaşlılığın getirdiği etkenler onun iktidarını zora soktu. Bu dönemde Eflak’taki seymenlerin maaş yüzünden çıkardığı huzursuzlukların bölgede bir kaos oluşturması ve akabinde voyvodanın ölümü yeni bir iktidar değişikliğine yol açtı. Eflak’taki krizi fırsata çeviren Constantin Şerban ise boyarların desteğini alarak bu bölgenin yeni hakimi oldu.

Özet:

Eflak Voyvodası Kahraman Mihai’nin (Mihai Viteazul) öldürülmesinin ardından Eflak’taki siyasi dengeler Osmanlı Devleti lehinde değişmiştir. Ancak Habsburgların Radu Şerban üzerinden bölgeye müdahale etmeleri dengeleri tekrar bozar. Erdel Prensi I. Györgi Rakoczi ve Abaza Mehmed Paşa’nın desteğiyle Rum yanlısı voyvodalar yerine Matei Basarab iktidara gelir. Erdel Prensligi’nin dış politikası doğrultusunda hareket eder ve gerektiğinde Osmanlı Devleti aleyhindeki ittifaklarda yer almaktan çekinmez. Öte yandan voyvoda olmak için çabalayan Vasile Lupu ile de mücadele içindedir ve Eflak bölgesi bu dönemde Matei Basarab ve Vasile Lupu arasındaki çatışmalara sahne olmaktadır.

⁹⁸ Constantin Rezachevici, “Începutul Epocii lui Matei Basarab și Vasile lupu în Lumina Relațiilor cu Imperiul Otoman și cu Transilvania”, *Revista de Istorie*, cilt 35, no. 9, (1982), 1003.

Vasile Lupu Eflak üzerine bir sefer düzenlemeyi hedeflerken Moldova'da, Gheorghe Ştefan öncülüğündeki boyarlar Lupu'nun planlarını bozacaktır. Vasile Lupu'nun rakipleri bu durumdan faydalanarak Ştefan'ı voyvoda ilan ederler. Fakat, damadı Timus'un desteğiyle Lupu kendisine karşı isyan edenleri alt eder. Nihayetinde Vasile Lupu'ya karşı iktidarını geri almak üzere başlattığı mücadele de sonuçsuz kalmış ve bir anlamda kendi sonunu hazırlamıştır.

Anahtar kelimeler: Balkan, Erdel, Moldova, Vasile Lupu, Györgi Rakoczi, Abaza Mehmed Paşa

Bibliyografya

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Kaynakları:

BOA, TSMA, nr. 0476-10; 714-50; 810-13.

Yayınlanmış Kaynaklar ve Araştırma Eserleri:

- Anadea, Avram, Susana Andea, Constantin Bălan vd. *Istoria Românilor*, cilt. V (O Epoca de Înnoiri în Spirit European 1601-1711/1716). Bükreş: Editura Enciclopedică, 2003.
- Berza, Mihai. "Haracul Moldovei și Țării Românești în sec. XV-XIX." *SMIM*, cilt II, (1957): 7-47.
- Călători Străini Despre Țările Române*, (volum îngrijit de Maria Holban și colab.), cilt V. Bükreş: Editura Științifică, 1973.
- Călători Străini Despre Țările Române*, (partea I îngrijit de M. M Alexandru-Dersca Bulgaru), cilt VI. Bükreş: Editura Științifică, 1976.
- Cernovodeanu, Paul. "Campania de înscăunare a lui Matei Basarab (august-septembrie 1632)." *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie "A.D. Xenopol Iași"*, XXIV, (1987): 311-317.
- Cernovodeanu, Paul. "Noi Precizări Privitoare la Bătălia Cîștigată de Matei Basarab în Împrejurimile Bucureștilor (Octombrie 1632)." *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie "A.D. Xenopol Iași"*, XXII, (1985): 623-629.
- Cevrioğlu, Mahmut Halef. "Asiden Valiye: Rumeli'de Abaza Mehmed Paşa (1629-1634)." *Osmanlı Araştırmaları*, cilt 58, (2021): 29-80.
- Ciobanu, Veniamin. *Politică și Diplomatie în Secolul Al XVII-lea, Țările Române în raporturile Polono-Otomano-Habsburgice (1601-1634)*. Bükreş: Editura Academiei Române, 1994.
- Costin, Miron. *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, (Ediție critică de P. Panaitescu). Bükreş: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1944.
- Cuică, Marcel. "Divanele lui Matei Basarab (1632-1645)." *Revista Arhivelor*, (1982): 317-328.
- Constantiniu, Florin. "De la Mihai Viteazul la Fanarioți: Observații Asupra Politicii Externe Românești." *Studii și Materiale de Istorie Medie*, VIII, (1975): 101-135.
- Decei, Aurel. "Relațiile lui Vasile Lupu și Matei Basarab cu Poarta în Lumina unor Documente Turcești Inedite." *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca*, XV, (1972): 49-84.
- Deaconu, Irina Mihaela. "The Role of Udriște Năsturel in Matei Basarab's Chancellery." *Hiperborea Journal*, cilt 2, no. 2, (2015): 74-82.

- Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, Volumul XXIII (1630-1632), Volum întocmit de Damaschin Mioc. Bükreș: Editura Academiei R.P.R, 1969.
- Kâtib Çelebi, *Fezleke (1000-1065/1591-1655)*, cilt I-II, (Haz. Zeynep Aycibin). İstanbul: Çamlıca Yayınları 2016.
- Istoria Militară A Poporului Român. Epoca de Glorie A Oastei Celei Mari. A Doua Jumătate A Secolului Al XIV-lea-Prima Jumătate A Secolului Al XVI-lea*, (Autorii volumului: Gheorghie Cantacuzino, Paul Cernovodeanu, Mihai Maxim vd.), cilt III. Bükreș: Editura Militară, 1987.
- Gemil, Tahsin. *Țările Române în Contextul Politic Internațional (1621-1672)*. Bükreș: Editura Academiei R.P.S., 1979.
- Gemil, Tahsin. "Les Pays Roumains dans la Politique Européenne de la Porte Ottomane au XVIII-e Siécles", *Revue des Èdutes sud-est européennes*, no. 3, cilt XVIII, (1975): 425-428.
- Giurescu, Constantin. *Istoria Românilor (Partea a Doua dela Mircea Cel Bătrân și Alexandru Cel Bun până la Mihai Viteazul)*, Vol. II (Partea Întâi), București: Fundație Pentru Literatură și Artă Regele Carol II, 1943.
- Felezeu, Călin. *Principatul Transilvaniei în Epoca Suzeranității Otomane (1541-1688)*. Cluj- Napoca: Bybliotek, 2013.
- Ilie, Liviu Marius. "Dinastie Domnească sau Familie Boierească Opțiunea lui Matei Basarab pentru Locul Înarmorântării sale", *Analele Universității din Craiova*, Seria Istorie, Anul XVI, nr. 2 (20), (2011): 55-59.
- Ilie, Liviu Marius. "Matei Basarab și Fiul său Adoptiv (Mateiaș) Relație de Familie sau Relație Politică?" *Analele Universității din Craiova*, Seria Istorie, yıl XV, no. 2 (18), (2010): 47-54.
- Ionașcu, Ion. "Date Noi Relative la Radu Vodă Mihnea în Țara Românească", *Studii Revistă de Istorie*, no. 3, yıl 14, (1961): 699-720.
- Iorga, Nicolae. *Studii și Documente cu privire la Istoria Romînilor*, cilt IV (Legăturile Principatelor Romîne cu Ardealul de la 1601 la 1699), (Povestire și İzvoare de Nicolae Iorga). Bükreș: 1902.
- Karman Gabor, ve Lovro Kuncevic (ed.). *The European Tributary States of The Ottoman Empire in The Sixteenth and Seventeenth Centuries*. Leiden-Boston: Brill, 2013.
- Letopisețul Cantacuzinesc: Istoria Țării Romînești (1290-1690)*, (Ediție Critică Întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu). Bükreș: Editura Academiei R.P.R, 1960.
- Lupaș, Ioan. "Începutul Domniei lui Matei Basarab și Relațiile lui cu Transilvania." *Analele Academiei Române Memoriile Secțiunii Istorice*, s. III, cilt XIII, (1933): 347-370.

- Handžić, Adem. "Sultan IV. Murad'ın Erdel Prensi I. Gheorghe Rakoçi'ye Yazdığı Berat", (çev: Aykut Aydoğdu). *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, cilt 6, no. 2, (2018): 381-407.
- Heper, Yusuf. *Osmanlı Devleti ve Eflak-Boğdan İlişkileri (1574-1634)*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2020.
- Heper, Yusuf. "XVII. Yüzyılın Ortalarında Bir Boğdan Voyvodası: Vasile Lupu (1634-1653)." *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 4 (8), (2021): 349-370.
- Holban, Th. "Contribuții la Istoria Domniei Muntenestei a Lui Simion Movilă." *RI*, Anul al XXIII- lea, (1937): 147-154.
- Motogna, Victor. "Epoca Lui Matei Basarab și Vasile Lupu." *Cercetări Istorice*, Anul XIII-XVI, nr. 1-2, (1940): 453-544.
- Naîmâ Mustafa Efendi. *Târih-i Na'îmâ*, (Haz. Mehmed İpşirli), cilt II-III. Ankara: TTK Yay., 2007.
- Popescu, Gr. ve P. Grigoriu, *Matei Basarab și Vasile Lupu*. Bükreş: Editura Enciclopedică Română, 1970.
- Rezachevici, Constantin. "Domeniul Boieresc al lui Radu Șerban." *Studii Revistă de Istorie*, no. 3, cilt 23, (1970): 469-492.
- Rezachevici, Constantin. "Începutul epocii lui Matei Basarab și Vasile Lupu în Lumina Relațiilor cu Imperiul Otoman și cu Transilvania." *Revista de Istorie*, cilt 35, no. 9, (1982): 1003-1012.
- Rezachevici, Constantin. "Politica Internă și Externă a Țărilor Române în Primele Trei Decenii ale Secolului al XVII-lea." *Revista de Istorie*, cilt 38, no. 1, (1985): 5-29.
- Sîrbu, İon. *Relațiile Externe ale lui Matei Voda Basarab (1632-1654)*. Temeşvar: Editura de Vest, 1992.
- Simache, N. ve Tr. Cristescu. "Viața și Opera lui Radu Popescu." *Cronicile Românești*, cilt IV, 1943.
- Stoicescu, Nicolae. *Matei Basarab*. Bükreş: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988.
- Stoicescu, Nicolae. *Constantin Șerban*. Bükreş: Editură Militara, 1990.
- Stoicescu, Nicolae. "Lupta lui Matei din Brîncoveni pentru Ocuparea Tronului Țării Românești." *Revista de Istorie*, cilt 35, no. 9, (1982): 985-1002.
- Șerban, Constantin. *Vasile Lupu Domn al Moldovei (1634-1653)*. Editura Academiei Române. Bükreş: Calea Victoriei, 1991.
- Șerban, Constantin. "Asediul Sucevei din 1653." *Suceava*, no. X, (1983): 235-244.
- Șerban, Constantin. "Relațiile Politice dintre Țările Române la mijlocul secolului al XVII-lea", *Revista de Istorie*, cilt 31, no. 11, (Kasım 1978): 1939-1957.

- Tamaș, Corneliu. "Matei Basarab și Epoca sa." *Epoca lui Matei Basarab (studii și comunicări) icinde, Analele Universității din Craiova, Seria Istorie*, no. 10, (2005): 58-84.
- Veress, Andrei. *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești: Acte și Scrisori*, vol. IX (1614-1636). Bükreș: Cartea Românească, 1937.
- Veress, Andrei. *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești: Acte și Scrisori*, vol: X (1637-1660). Bükreș: Cartea Românească, 1938.